

Ekonomie 2

Otevřená ekonomika, mezinárodní obchod

26.4.2024

Tomáš Havránek

Kdo vyhraje v obchodní válce?

“

When a country (USA) is losing many billions of dollars on trade with virtually every country it does business with, **trade wars are good**, and easy to win. Example, when we are down \$100 billion with a certain country and they get cute, don't trade anymore - we win big.

It's easy!

”

Otevřená ekonomika

Doted' jsme se soustředili především na uzavřenou ekonomiku

V moderním světě – ekonomiky jsou čím dál více provázané

- Mezinárodními toky zboží a služeb

(zboží 2011 18 255 mld USD, podíl USA 8%, Čína 10%, EU 33%/19%¹⁾ ČR 0,9%)

- Mezinárodními toky kapitálu

(prům. denní obrat devizového trhu v 04/2010: 3981 mld USD; podíl²⁾ USD 85%, EUR 39%, YEN 19%, GBP 13%, CZK 0,2%)

Ekonomická globalizace

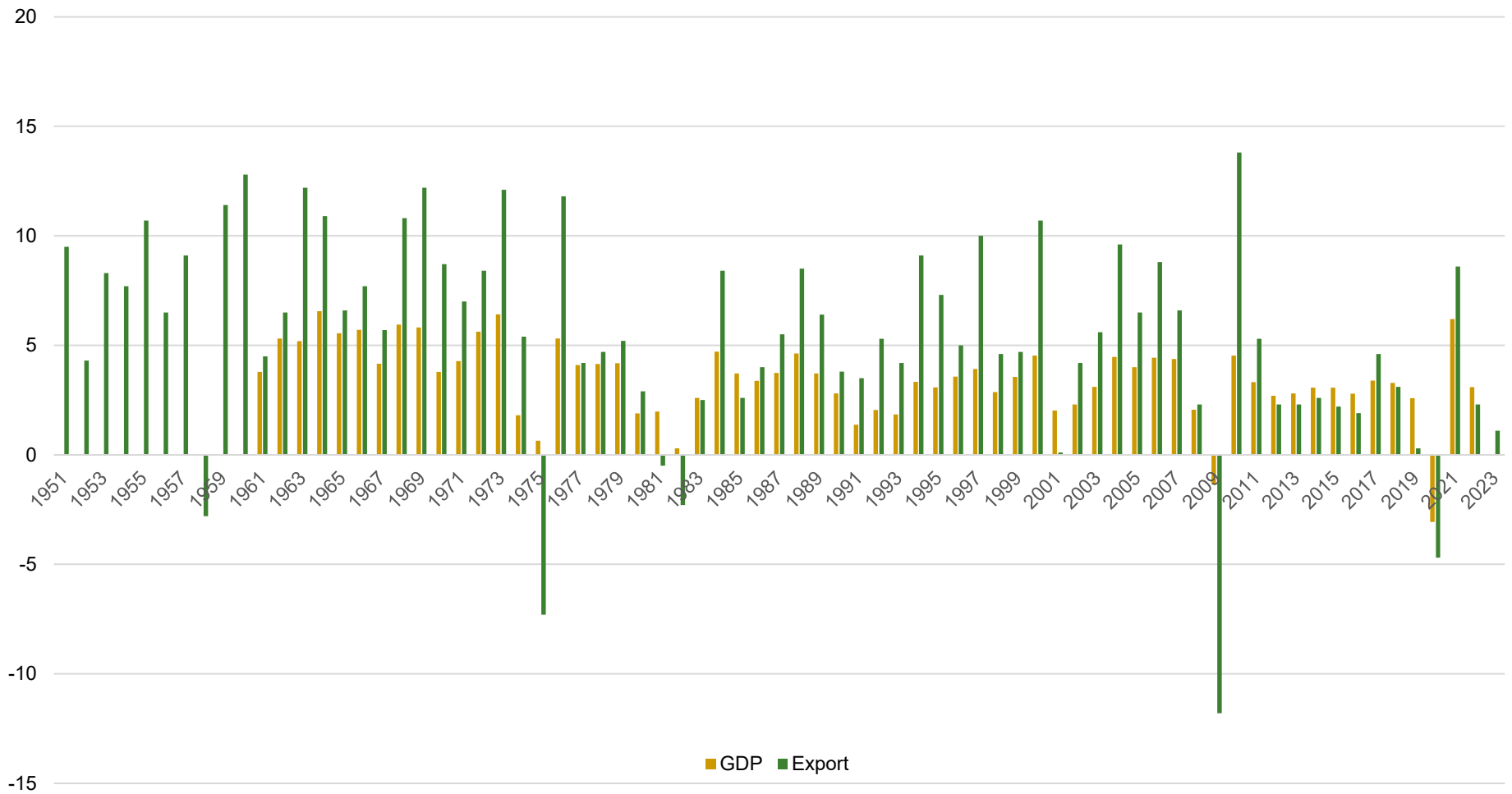
- Odstranění překážek obchodování a vytvoření mezinárodních trhů

---

1) Při odečtení obchodu mezi státy EU

2) Suma všech podílů je 200 (u každé transakce figuruje měnový pár), zdroj BIS

Vývoj světového exportu (W-W) zboží a HDP (roční % změny)

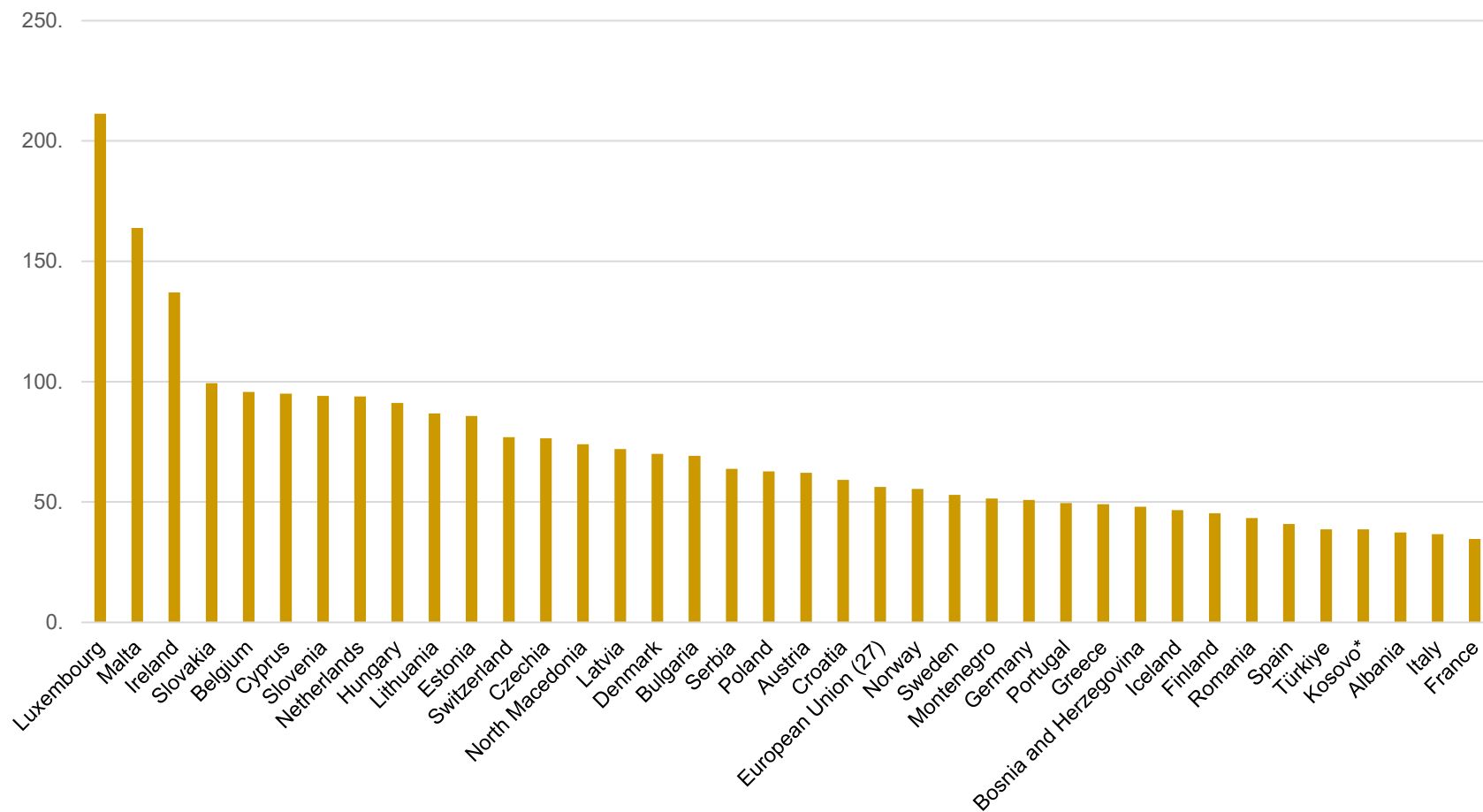
Zdroj:

<https://stats.wto.org> (merchandise volume change – annual (% change over previous year))

<http://databank.worldbank.org/> (GDP growth (annual %))

Míra otevřenosti (Export jako % HDP)

2022

Zdroj: Eurostat

<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Mezinárodní obchod

Jaké jsou výhody?

- Umožňuje specializaci
    - Každý může využít svoji komparativní výhodu
    - ..a rozvinout jí (výnosy z rozsahu, učení se praxí „*learning-by-doing*“)
  - Rozšiřuje produkční a spotřební možnosti
  - Zvyšuje se efektivnost využívání zdrojů
- > všechny země mají prospěch z mezinárodního obchodu

Klasické teorie:

Teorii absolutní výhody mezinárodního obchodu objevil Adam Smith a ***teorii komparativní výhody*** David Ricardo.

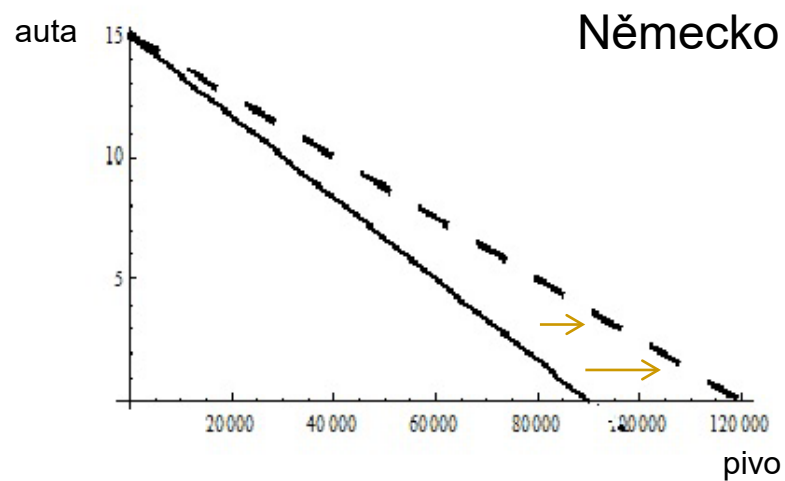
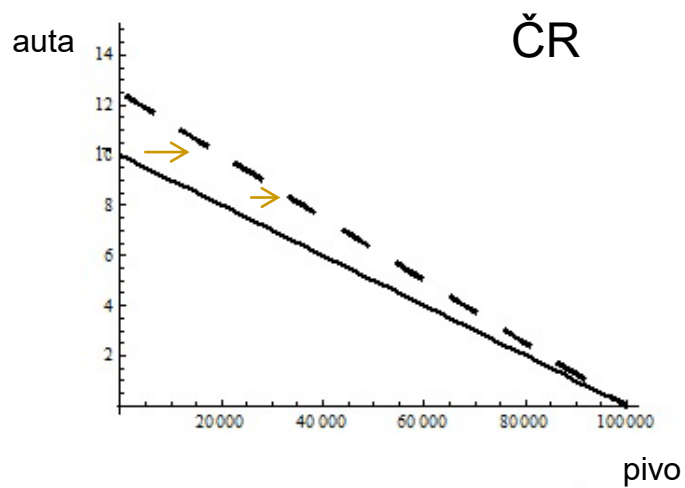
Výhody z obchodu – Absolutní výhoda

- Předpokládejme, že existují 2 země, které obě produkují 2 výrobky. Tabulka ukazuje produktivitu práce (vyrobené produkty na jednotku práce) v obou zemích.

Produktivita práce	ČR	Německo
Auta	10	15
Pivo	100 000	90 000

- Německo je více produktivní v automobilovém průmyslu, ČR v produkci piva – Německo má absolutní výhodu v produkci aut, ČR v produkci piva.
- Bez mezinárodního obchodu je cena aut (pro zjednodušení se odvozuje od nákladů práce) 10 000 piv v ČR a 6000 piv v Německu (auta jsou levnější v Německu, piva v ČR)
- Pokud je při mezinárodním obchodu cena auta 8000 piv, jaké jsou výhody z mezinárodního obchodu pro oba státy?

Rozšíření spotřebních možností

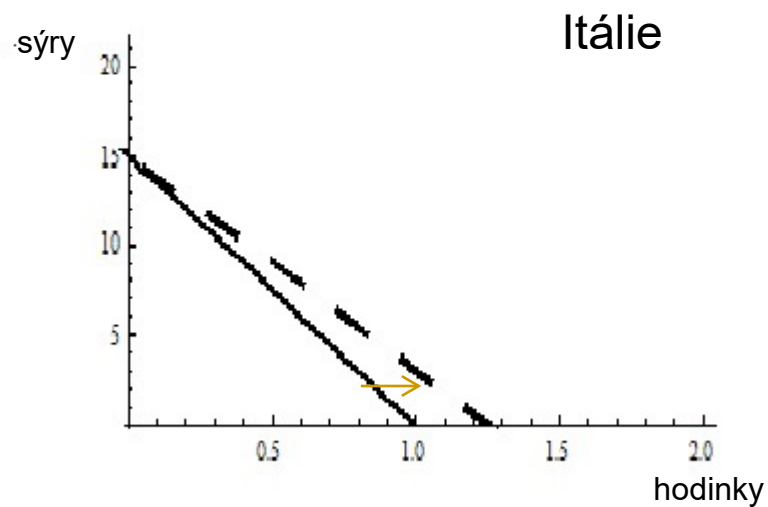
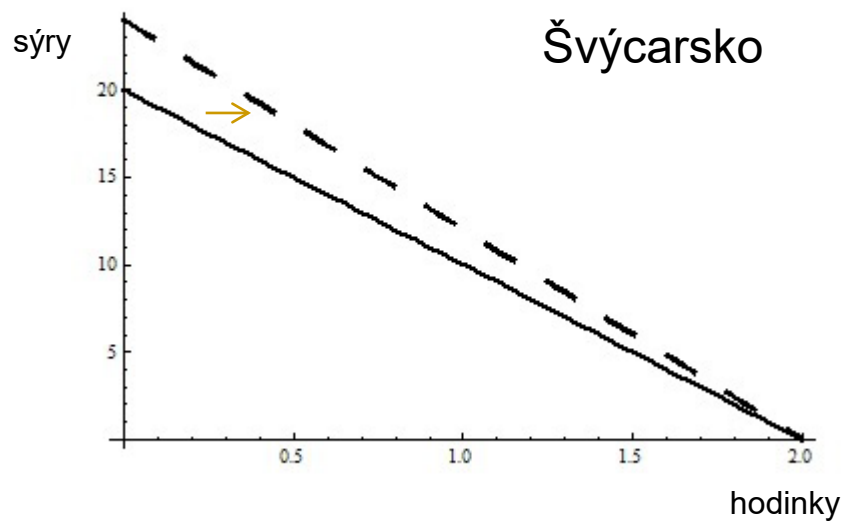
Výhody z obchodu – Komparativní výhoda

- Předpokládejme 2 země, které obě vyrábí 2 výrobky. Tabulka ukazuje produktivitu práce (vyrobené produkty na jednotku práce) v obou zemích

Produktivita práce	Švýcarsko	Itálie
hodinky	2	1
sýr	20	15

- Švýcarsko je produktivnější ve výrobě obou výrobků – má absolutní výhodu u obou. Bude výhodné obchodovat?
- Bez mezinárodního obchodu je cena hodinek 10 sýrů ve Švýcarsku a 15 sýrů v Itálii (hodinky jsou levnější ve Švýcarsku a sýry levnější v Itálii – Švýcarsko má komparativní výhodu ve výrobě hodinek a Itálie ve výrobě sýrů)
- Pokud je při mezinárodním obchodu cena hodinek 12 sýrů, jaké jsou výhody z mezinárodního obchodu pro oba státy?

Rozšíření spotřebních možností

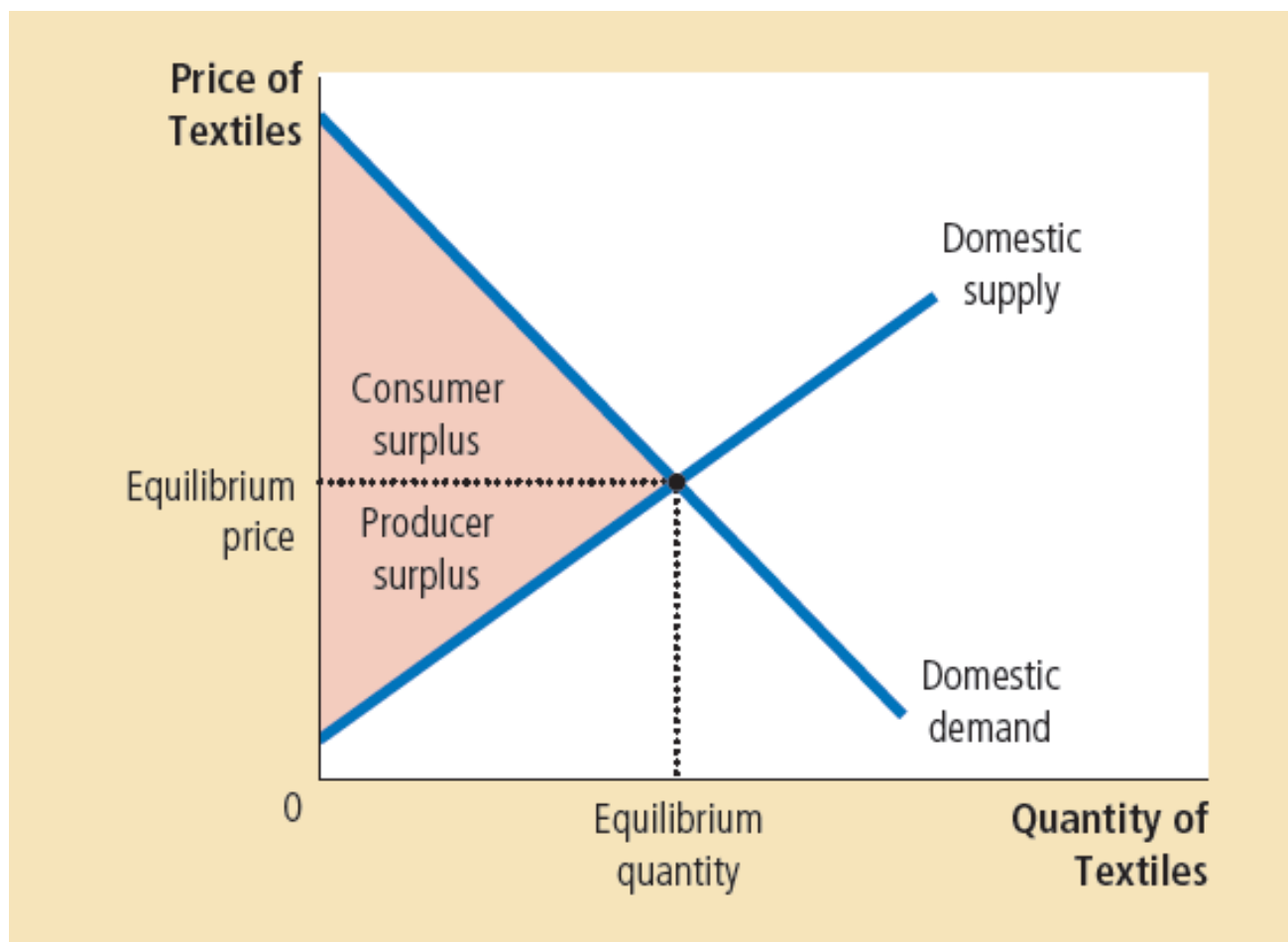
Jak moc země profituje z mezinárodního obchodu? (Relevance pochybná)

Závisí na **směnných relacích** (terms of trade)

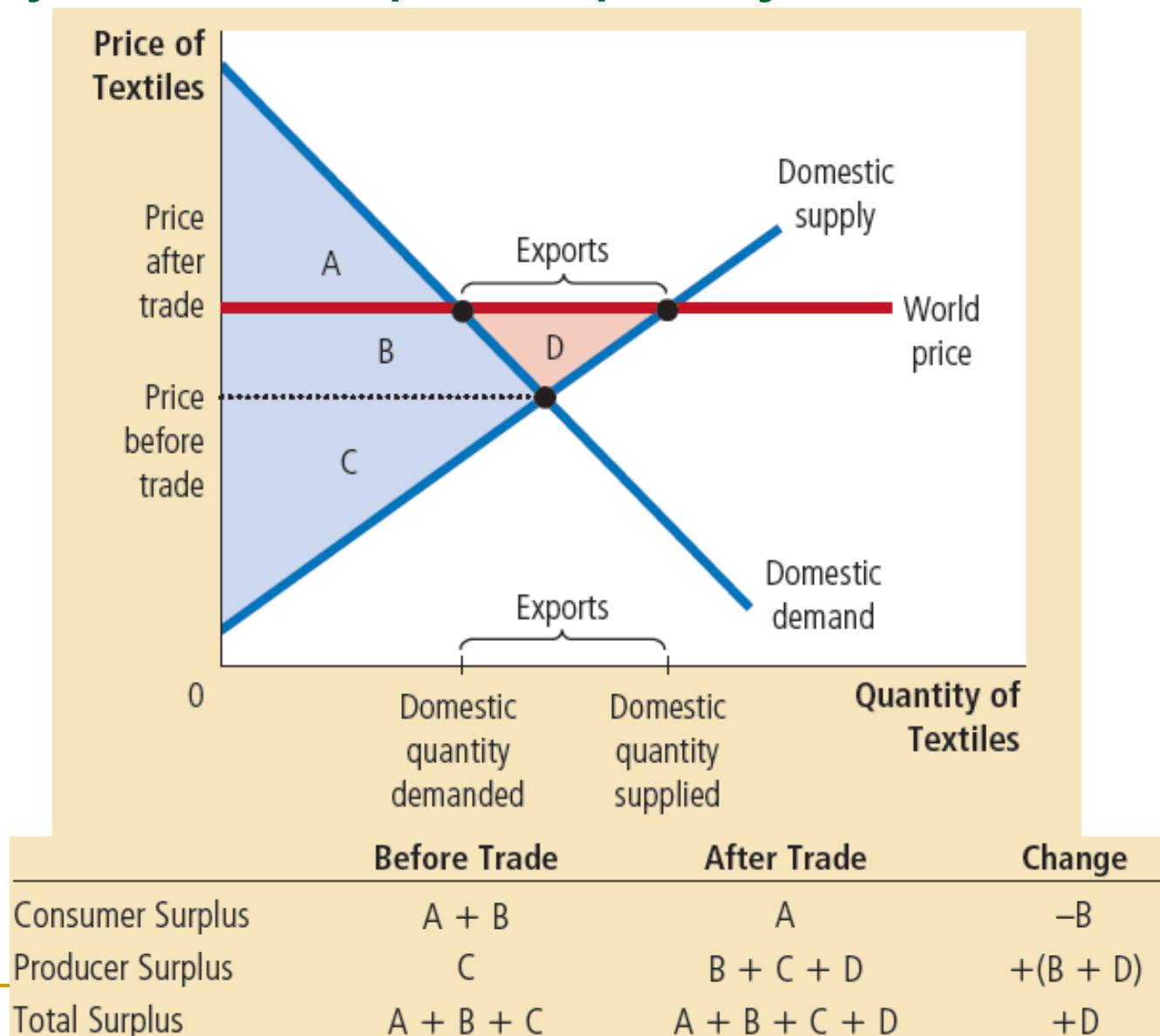
$$TT = \frac{P_D^{EX}}{ER_{D/F} P_F^{IM}}$$

- Podíl ceny exportu ku ceny importu vyjádřených v domácí měně
- Závisí na mezinárodní nabídce a poptávce
- Země exportující drahé zboží a importující levné mají větší zisk z mezinárodního obchodu

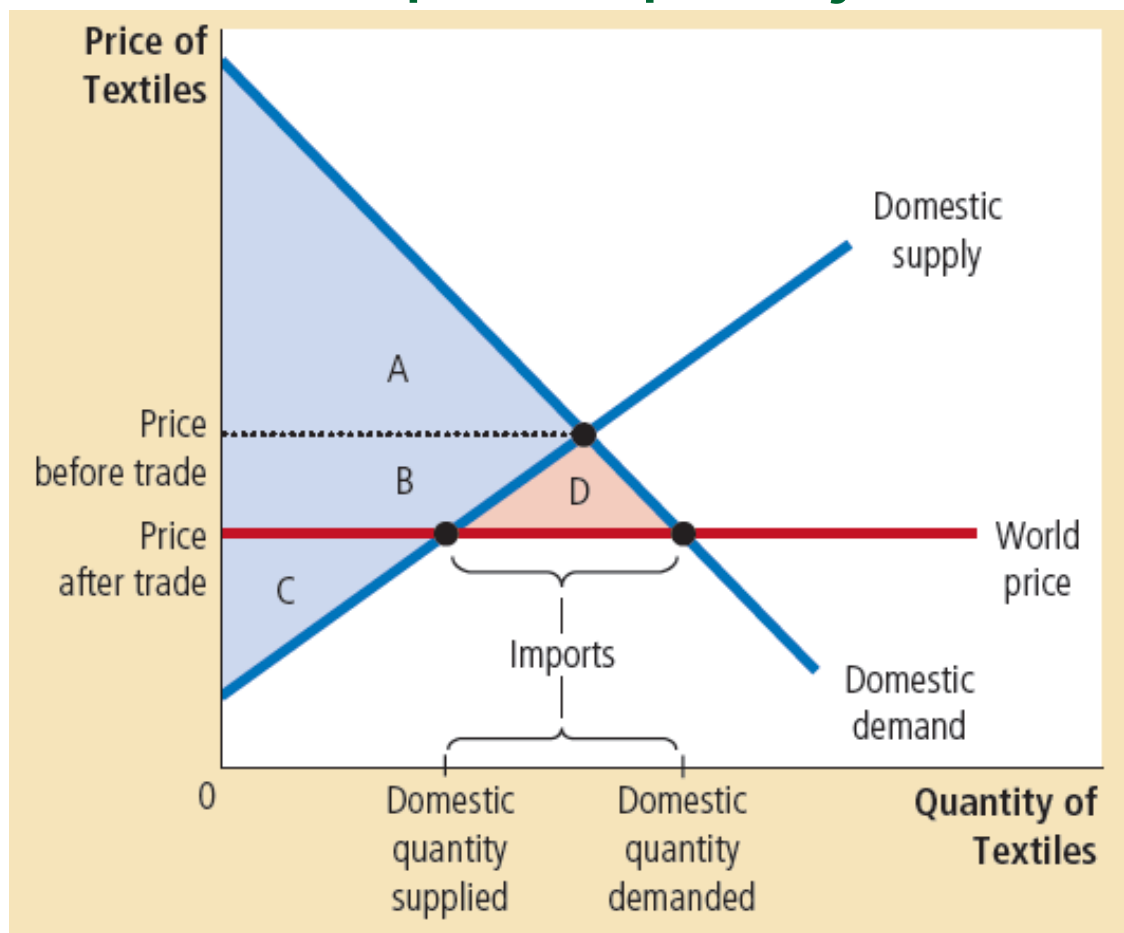
Výnosy z mezinárodního obchodu: domácí trh oděvů bez mez. obchodu

Výnosy obchodu pro exportující zemi

Výnosy z obchodu pro importující zemi

	Before Trade	After Trade	Change
Consumer Surplus	A	A + B + D	+(B + D)
Producer Surplus	B + C	C	-B
Total Surplus	A + B + C	A + B + C + D	+D

Výhrady ke klasické teorii komparativní výhody

- Klasická teorie předpokládá hladce fungující konkurenční ekonomiku bez externalit
- ***Teorie dětských odvětví, rostoucí výnosy z rozsahu*** - plné otevření až když jsou sektory konkurenceschopné
- ***Teorie zbídačujícího růstu*** (nízké ceny exportu -> rozvojové země se snaží vyvézt více -> nižší ceny)
- ***Teorie periferní ekonomiky*** – zhoršující se směnné relace (ceny produktů s vyšší přidanou hodnotou rostou rychleji než ceny základních surovin)
- ***Vývoz ekologické zátěže***

Protekcionismus

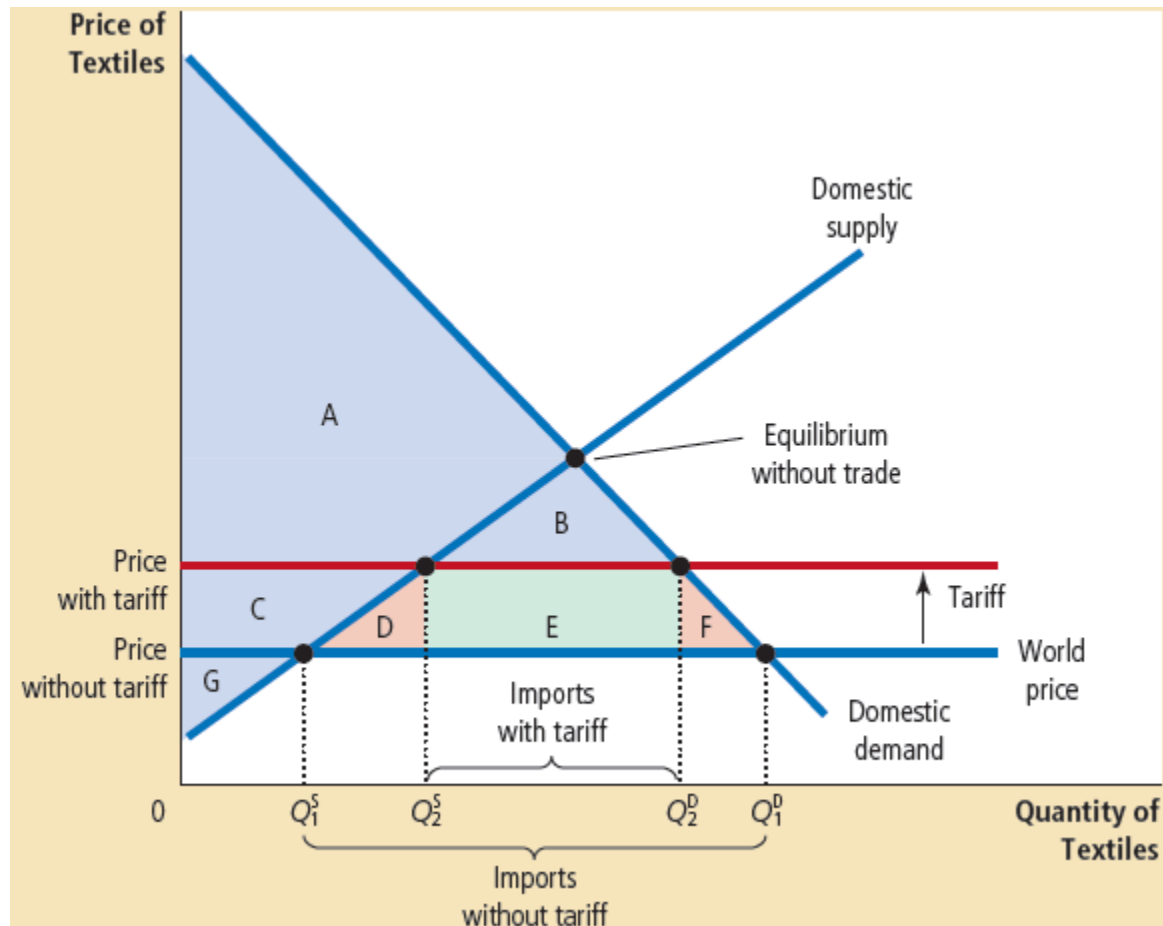
- Ochrana domácích trhů před zahraniční konkurencí

Nástroje

- Cla,
- Necelní bariéry
  - Kvóty (včetně „dobrovolných“ exportních kvót USA-Jap.)
  - Embarga
  - normy „jakosti“ – s údajným cílem chránit spotřebitele, přírodní prostředí (cíle správné, ale možnost zneužití)

Zavedení cel – snížení výnosů z obchodu

	Before Tariff	After Tariff	Change
Consumer Surplus	$A + B + C + D + E + F$	$A + B$	$-(C + D + E + F)$
Producer Surplus	G	$C + G$	$+C$
Government Revenue	None	E	$+E$
Total Surplus	$A + B + C + D + E + F + G$	$A + B + C + E + G$	$-(D + F)$

Neudržitelné důvody pro protekcionismus

- **Merkantilismus** (16.-18.st.) – hospodářská politika s cílem zvýšit zásoby zlata v zemi, mezinárodní obchod jako hra s nulovým součtem X Smith, Ricardo – zvyšování bohatství všech, Mun – hromadění zlata v zemi zvyšuje cenovou hladinu -> oslabuje vývoz
- **Zájmové skupiny** – nekonkurenceschopné sektory (např. textilní průmysl v rozvinutých z.) se snaží prolobovat ochranu
- **Konkurence levné pracovní síly** – chybný argument, vyšší mzdy v USA, protože vyšší produktivita práce
- **Snížení nezaměstnanosti** – pouze krátkodobé, v dlouhém období – snižování konkurenceschopnosti – vyšší nezaměstnanost

Další argumenty pro protekcionismus

Sporné argumenty

- ***Ochrana „dětských odvětví“*** – plné otevření až když jsou sektory konkurenceschopné, problémy při praktickém prosazování
- **Odvetná a antidumpingová cla** – nebezpečná – hrozí spirála obchodních válek

Neekonomické argumenty

- Národní bezpečnost: např. zbrojní zakázky nebo vývoz technologií nebezpečným režimům
- Amerikanizace filmového průmyslu
- Soběstačnost v zemědělské produkci
- Ochrana proti vývozu ekologického zatížení

Odstraňování bariér ->

Fáze ekonomické integrace

- Zóna volného obchodu
  - Bezcelní obchod mezi členskými státy
  - NAFTA, CEFTA, EFTA
- Celní unie
  - Navíc jednotná celní politika
  - MERCOSUR, EU s Tureckem
- Společný trh
  - Celní unie a navíc volný pohyb výrobních faktorů – práce a kapitálu
  - EHP (EU+Norsko, Island, Licht.)
- Hospodářská a měnová unie
  - Společné hospodářské politiky, měna - Eurozóna

Globální snahy o snižování obchodních bariér

Světová obchodní organizace – WTO

- Hlavní platforma pro mnohostranná jednání o liberalizaci mezinárodního obchodu
- Založena r. 1994, sídlo Ženeva
- Navazuje na GATT – Všeobecná dohoda o clech a obchodu (od r. 1947, nediskriminační zacházení se všemi členskými státy, doložka nejvyšších výhod), GATS Všeobecná dohoda o obchodu službami i na oblast práv k duševnímu vlastnictví TRIPS
- Procedura pro „Ujednání o řešení sporů“

Platební bilance

- Znamenává všechny transakce mezi rezidenty dané země a nerezidenty
- Založena na principu podvojného účetnictví – celková bilance je vždy vyrovnaná
- **Horizontální struktura:**
  - kreditní (transakce spojené s přílivem deviz),
  - debetní (spojené s odlivem deviz)
- **Vertikální struktura:**
  - ***Běžný účet***
    - Výkonová bilance (obchodu se zbožím a službami) (NX)
    - Bilance výnosů (NY)
    - Bilance běžných převodů (NCT)
  - ***Finanční účet***
    - Přímé zahraniční investice
    - Portfoliové investice
    - Ostatní kapitál
  - ***Změna devizových rezerv***

Důležitá dílčí salda platební bilance

- **Saldo výkonové bilance (NX)**

- Přímo ovlivňuje velikost HDP

- **Saldo běžného účtu (CAB)**

- Představuje rozdíl mezi domácími úsporami a investicemi
- Navázána na celkovou stavovou bilanci „celkové investiční pozice země“
- Přebytek CAB znamená, že domácí úspory jsou větší než investice, část úspor investována v zahraničí, domácí subjekty získávají zahraniční aktiva

Saldo běžného účtu jako rozdíl mezi úsporami a investicemi

$$GDP = C + I + G + NX$$

$$GNI = GDP + NY$$

$$GNDI = GNI + NCT = C + G + S$$

$$C + I + G + NX + NY + NCT = C + G + S$$

$$\mathbf{CAB = NX + NY + NCT = S - I}$$

S...domácí úspory

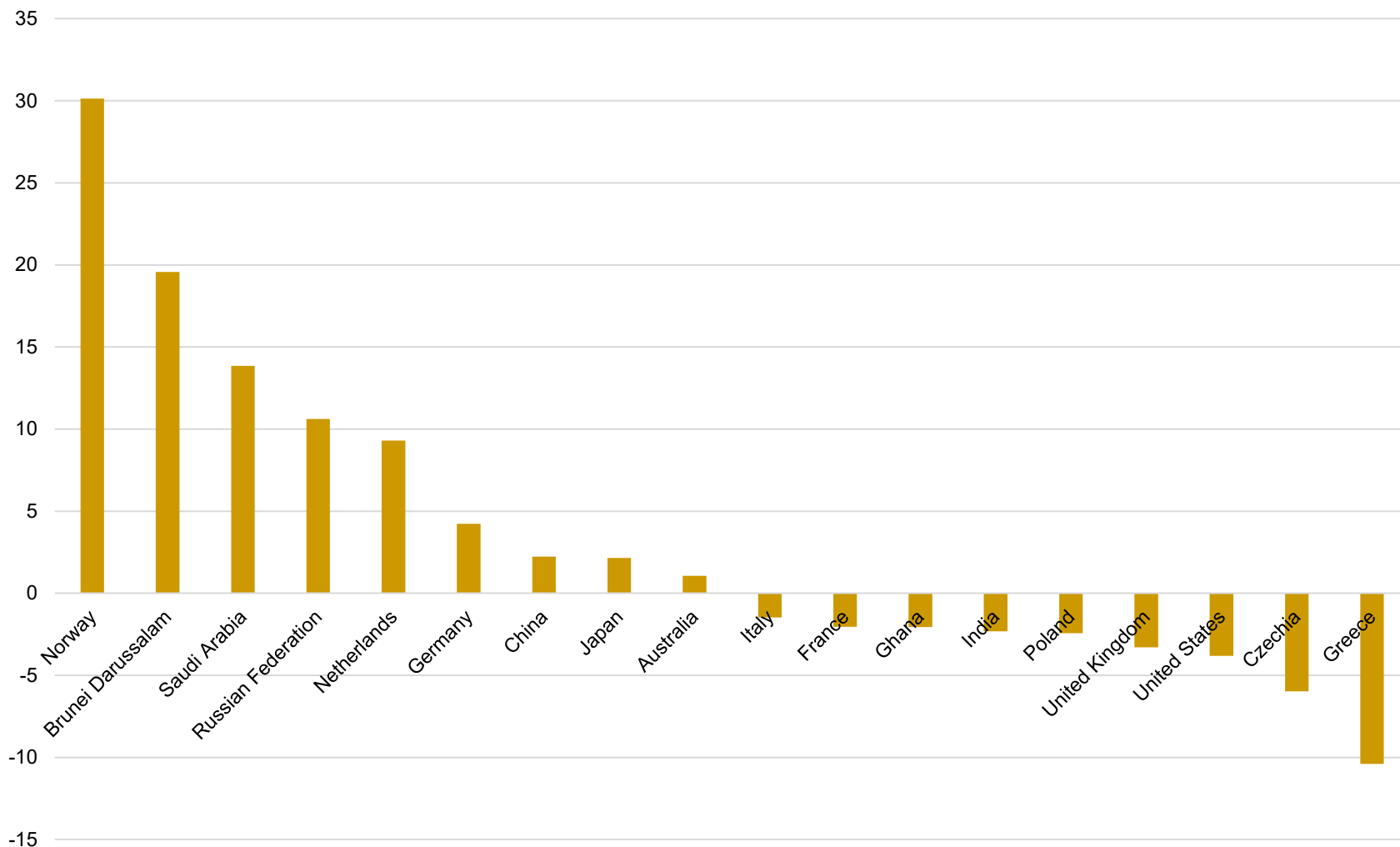
I...domácí investice

GNI ... hrubý národní důchod (Gross National Income)

GNDI ... hrubý národní disponibilní důchod (Gross National Disposable Income)

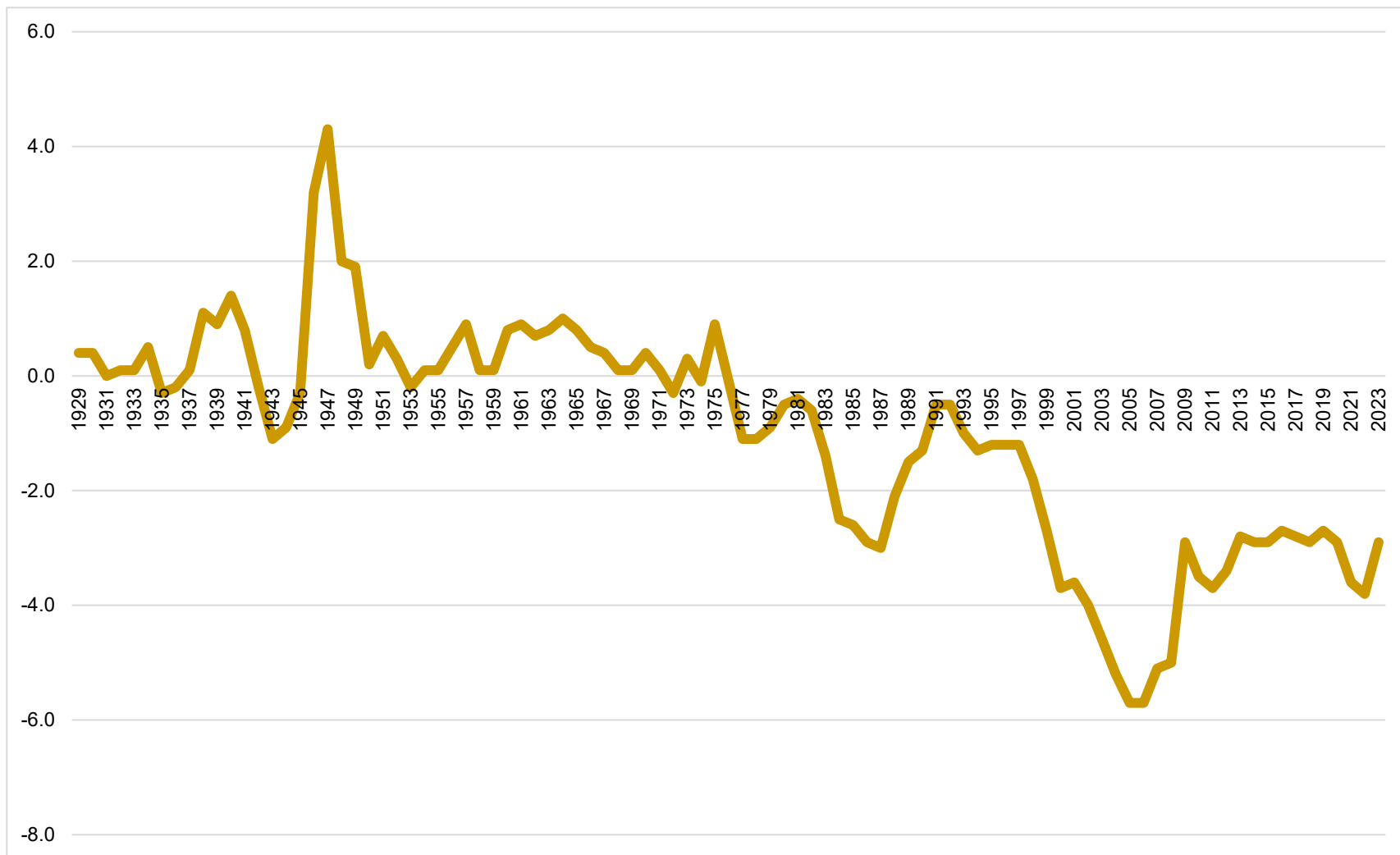

Saldo běžného účtu v roce 2022 (% HDP)

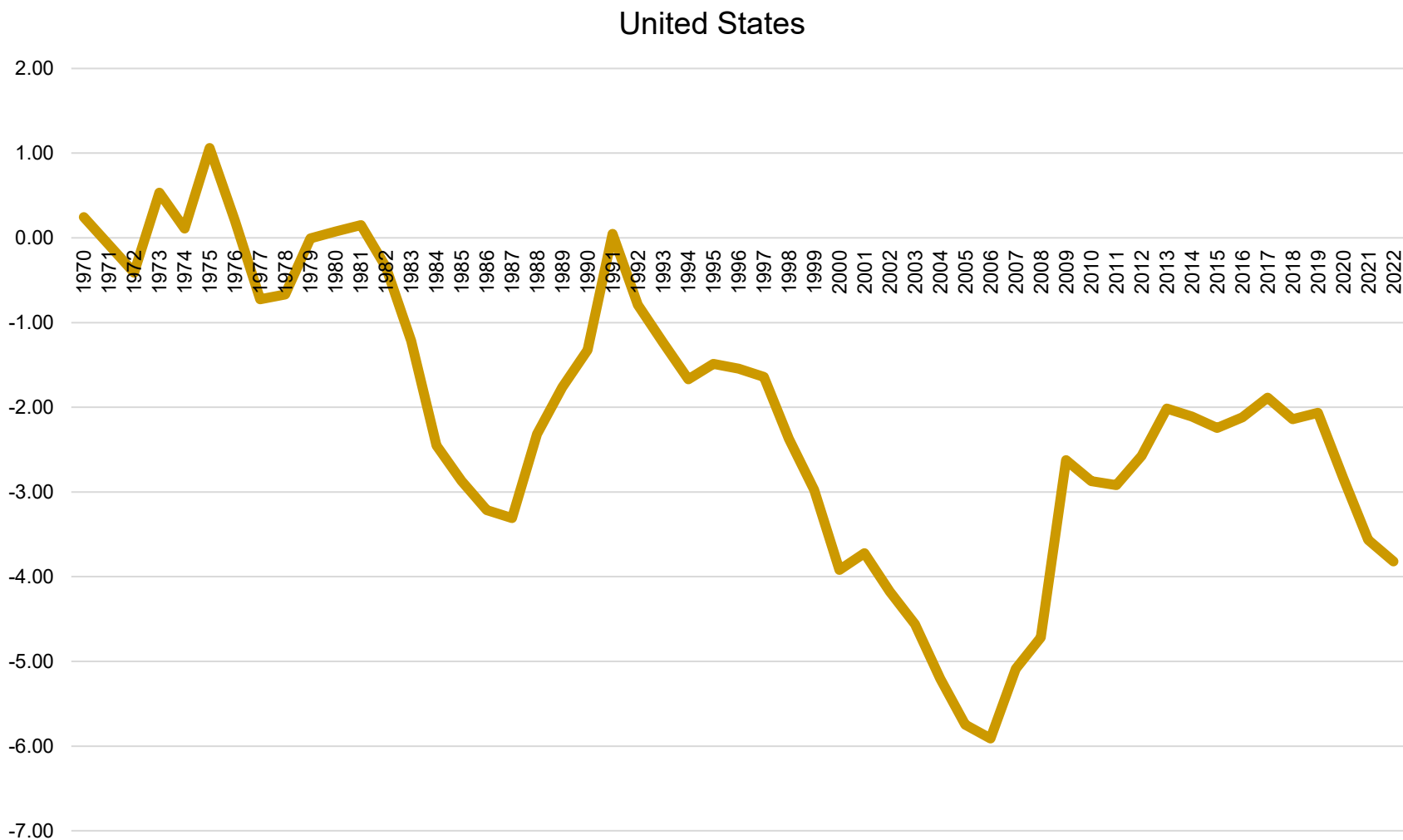
Zdroj:
<http://databank.worldbank.org/data/>

Výkonová bilance USA (% HDP)

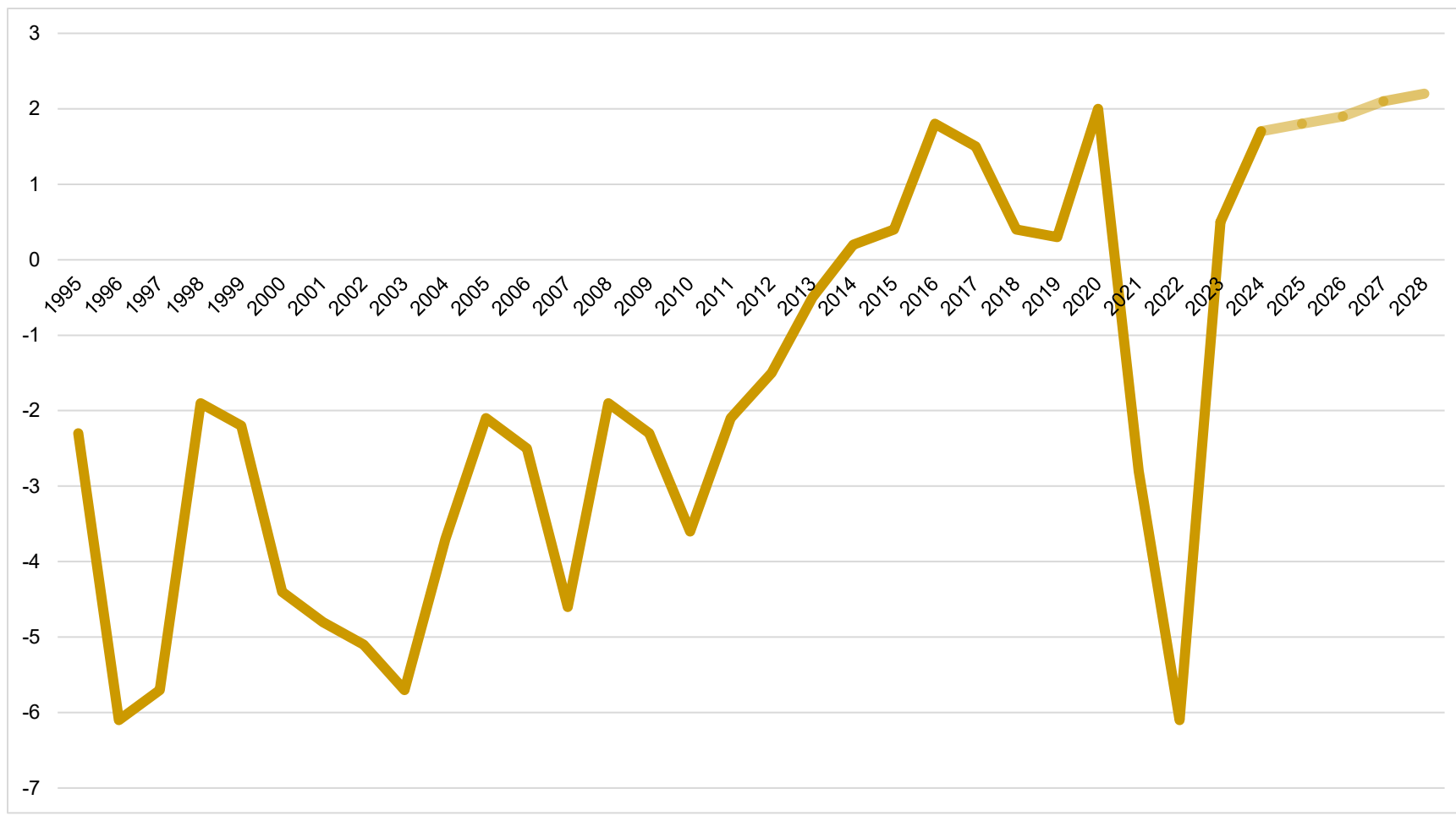
Source: <https://fred.stlouisfed.org/series/A019RE1A156NBEA>

Saldo běžného účtu USA (% HDP)

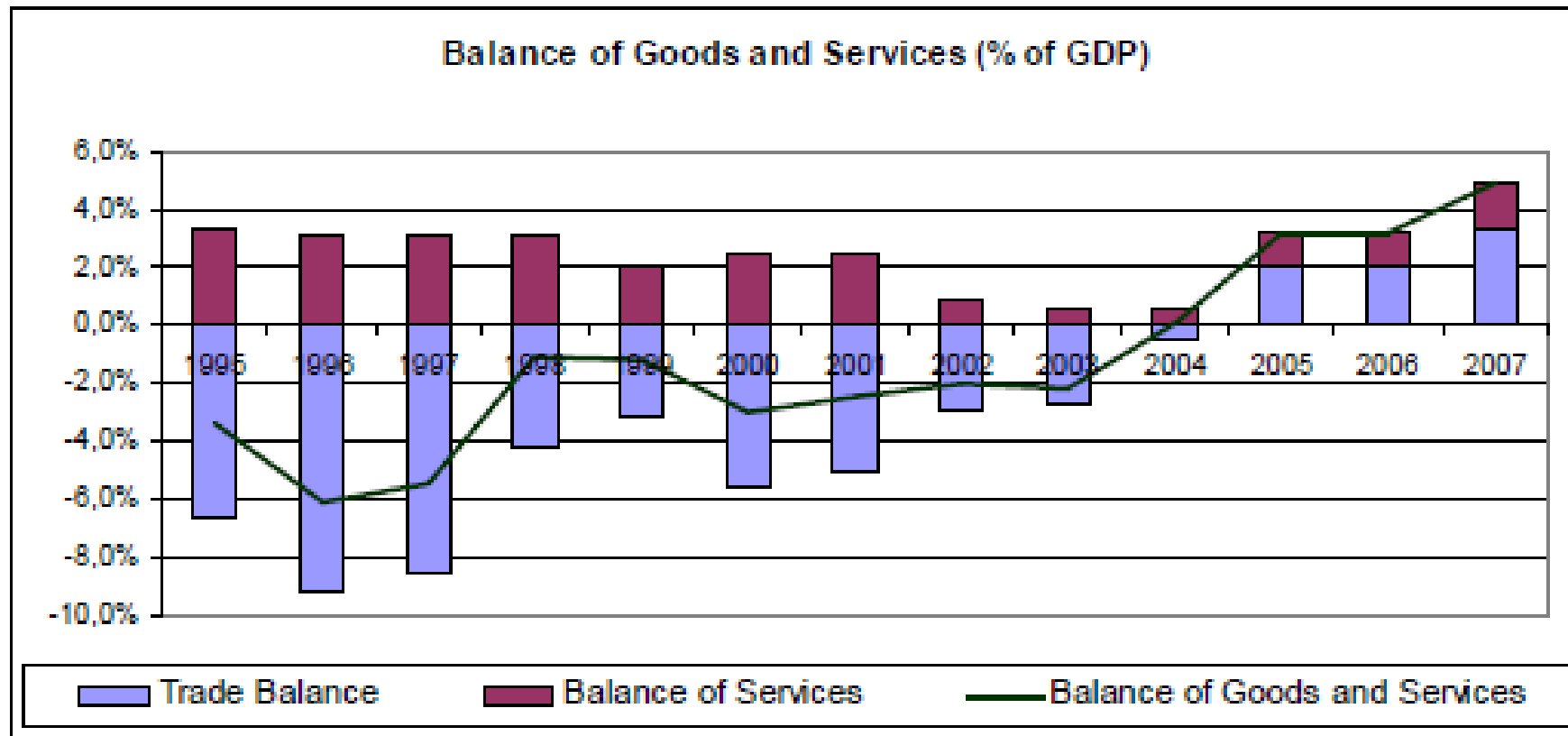
Platební bilance ČR

(current account balance, % of GDP)

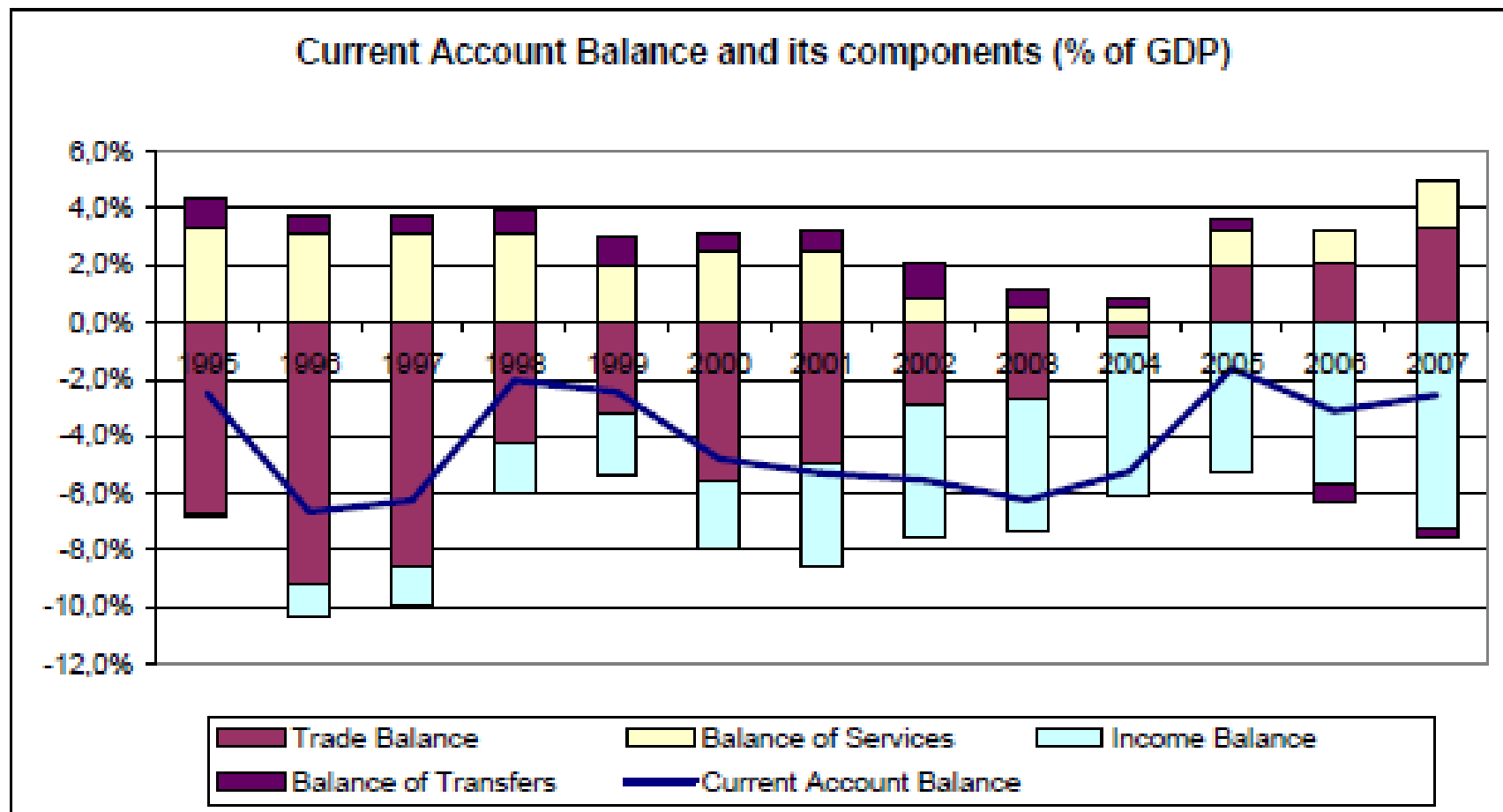
Source: https://www.imf.org/external/datamapper/BCA_NGDPD@WEO/CZE?zoom=CZE&highlight=CZE

Platební bilance ČR

Source: Czech National Bank

Platební bilance ČR

Source: Czech National Bank